

ПО 22 ПСИХОЛОГІЯ СІМ'Ї

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	053 Психологія
Освітня програма	Прикладна психологія
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	Заочна
Рік підготовки, семестр	3 курс, 6 семестр
Обсяг дисципліни, розподіл годин за аудиторними заняттями і самостійною роботою	3 кредити ЕКТС / 90 годин лекції – 10 годин, семінарські – 4 години, самостійна робота – 76 годин
Семестровий контроль/ контрольні заходи	Залік / модульна контрольна робота
Розклад занять	https://my.kpi.ua та https://schedule.kpi.ua
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу / викладачів	Винославська Олена Василівна, професор кафедри психології та педагогіки; Турініна Олена Леонтіївна, доцент кафедри психології та педагогіки https://psy.kpi.ua/vikladachi/
Розміщення курсу	https://classroom.google.com/c/NzU3MDY5MDU0NzI3?cjc=ktccns7

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Психологія сім'ї – розділ психологічної науки, який вивчає сутність та еволюцію подружньо-сімейних відносин, особливості їх виникнення, становлення, стабілізацію і розпад, що описує характеристики сім'ї в історичному, соціально-психологічному та індивідуально-психологічному контекстах, розглядаючи емоційну і функціональну специфіку стосунків між членами сім'ї.

Предметом навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» є вивчення сім'ї як особливої системи, що характеризується циклічністю процесів становлення і розвитку подружніх і дитячо-батьківських стосунків. Опанування навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» сприятиме ознайомленню здобувачів вищої освіти із психологічними особливостями сучасної сім'ї, об'єктивними і суб'єктивними умовами її розвитку.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» є формування у здобувачів освіти наукового розуміння основ психології сім'ї, ознайомлення їх з об'єктивними і суб'єктивними умовами її розвитку, роллю сім'ї в соціалізації індивіда, що є неодмінною складовою компетентності психолога з питань консультативної допомоги сім'ї у вирішенні складних для неї проблем.

Завданням навчальної дисципліни: сформулювати систематизоване уявлення про еволюцію шлюбно-сімейних відносин, розкрити особливості життєвого циклу сім'ї та закономірності її динаміки, висвітлити чинники та концепції дестабілізації шлюбно-сімейних відносин, окреслити модель психологічно здорової сім'ї.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми метою дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти:

Загальних компетентностей:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 1);
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК 2);
- Здатність бути критичним і самокритичним (ЗК 5);
- Здатність приймати обґрунтовані рішення (ЗК 6)
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК 7)
- Навички міжособистісної взаємодії (ЗК 8)
- Здатність працювати в команді (ЗК 9);
- Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК 12);
- Здатність та готовність впроваджувати наукові основи та рекомендації щодо сучасної життєдіяльності, засоби фізичного, психічного, психологічного і духовного розвитку особистості й самовдосконалення (ЗК 13);
- Здатність до саморозвитку на основі рефлексії та саморегулювання (ЗК 14);

фахових компетентностей:

- Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології (ФК 1);
- Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (ФК 3);
- Здатність використовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (ФК 5);
- Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації (ФК 7);
- Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)(ФК 8);
- Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну діяльність відповідно до запиту (ФК 9);
- Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ФК 11);
- Здатність використовувати теоретичні знання для розробки, впровадження та використання нових методів психодіагностики, корекції, консультування (ФК 12);
- Здатність застосовувати знання теорій лідерства та моделей побудови кар'єри в практичній реалізації свого лідерського потенціалу та професійній діяльності (ФК 13);
- Здатність здійснювати психологічний вплив з метою оптимізації психічного функціонування індивіда або групи (ФК 15);

Після засвоєння навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» здобувачі освіти мають продемонструвати такі **програмні результати навчання**:

- Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання ефективність власних дій (ПРН1);
- Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ у контексті професійних завдань (ПРН2);
- Обирати та застосовувати валідний та надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги (ПРН5);
- Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (ПРН11);
- Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних і просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника (ПРН12);
- Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності (ПРН13);
- Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку (ПРН15);
- Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога (ПРН16);
- Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним і демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності (ПРН17);
- Планувати та організовувати спільну інтелектуальну діяльність у ході вирішення прикладних завдань (ПРН19);
- Керувати процесами коригуючого впливу в ході психологічних консультацій (ПРН21);

- Координувати організацію спільної діяльності, що, в кінцевому рахунку, дозволяє впливати на самоорганізацію і саморозвиток суб'єктів цієї діяльності (ПРН22).

Комунікація з викладачем є невід'ємною частиною освітнього процесу як під час навчальних занять, так і в межах консультацій, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується classroom.google.com, електронна пошта, загальні групи в соц. мережах.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

Для вивчення дисципліни здобувачу освіти бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами наукових інститутів та бібліотек.

Навчальна дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує знання з інших освітніх і наукових галузей: філософії, історії тощо. За структурно-логічною схемою програми підготовки фахівця дана навчальна дисципліна тісно пов'язана з іншими дисциплінами: «Соціальна психологія», «Основи психодіагностики», «Основи психокорекції», «Патопсихологія», «Психологія конфлікту» і «Теорія і практика психологічного тренінгу».

Дисципліна перебуває у певному зв'язку з іншими дисциплінами соціально-логіко-гуманітарного блоку, що створюють загальну світоглядну і методологічну основу для сприйняття здобувачами освіти змісту пропонованої дисципліни.

Вивчення дисципліни дозволить ефективніше опановувати дисципліни магістерського рівня.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Семінарські (практичні)	Самостійна робота
1	2	3	4	5
Розділ 1. Психологічні особливості сучасної сім'ї				
Тема 1.1. Сім'я як соціально-психологічний феномен	14	2	-	12
Тема 1.2. Проблеми стабільності шлюбу і сім'ї	12	-	-	12
Тема 1.3. Сім'я та її вплив на формування особистості дитини	14	2	-	12
Тема 1.4. Спілкування в сім'ї	16	2	2	12
Тема 1.5. Сімейні конфлікти				
Розділ 2. Сімейне консультування та психотерапія				
Тема 2.1. Психологічна діагностика сім'ї	16	2	2	12
Тема 2.2. Психологічна корекція сімейних стосунків	12	2	-	10
Підготовка до заліку	6	-	-	6
Всього годин	90	10	4	76

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

2.1. Базова література

1. Психології сім'ї: конспект лекцій / ІринаУшакова – Х.: НУЦЗУ, 2019. – 90 с.
2. Психологія сім'ї: підручник / за ред. В. М. Поліщука. Суми: Університетська книга, 2021. 278 с.
file:///C:/Users/%D0%91%D0%B5%D0%B7%20%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8F/Downloads/V_Polishchuk_Pidruchnik_2021_IL.pdf
3. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі : навчально-наочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с. з іл. ISBN 978-617-7910-50-2
<https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi75/0056152.pdf>
4. Седих К.В. Психологія сім'ї : навчальний посібник. Київ, ВЦ «Академія», 2022. 192 с.
5. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Сербова, О. Л. Туриніна, О. В. Москаленко, С. О. Хілько, В. О. Чумаков. 2-е вид., перероб. та допов. Київ, КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 592 с. <https://ela.kpi.ua/items/c027fef0-8cdb-26fa-aa2c-c7b2e6a21250>
6. Федоренко Р. П. Психологія сім'ї: навч. посіб. Вид. 2-ге, змін. та доповн. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 280 с.
https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123256789/21220/1/posibnyk_simia%202021.pdf

2.2. Допоміжна література

1. Байєр О.О., Глушко О.І. Актуальні питання психології сім'ї. Дніпро: РВВ ДНУ, 2020. 22 с.
<file:///C:/Users/%D0%91%D0%B5%D0%B7%20%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8F/Downloads/3.pdf>
2. Мушкевич М. І., Федоренко Р. П., Магдисюк Л. І., Дучимінська Т. І. Психологія молоді сім'ї [Текст] : монографія. Луцьк, Вежа-Друк, 2018. 235 с.
3. Психологія сім'ї та шлюбу: таблиці, схеми, коментарі: навчальнонаочний підручник / за заг. ред. О. М. Цільмак. Київ, Видавництво Ліра-К, 2020. 266 с. з іл.
4. Сатир В. Психотерапія сім'ї / Пер з англ. 2018. 280 с.
5. Children and parents: media use and attitudes report, 2015. (Retrieved May 15, 2022 from www.ofcom.org.uk/data/assets/pdf_file/0022/78513/childrens_parents_nov2015.pdf).
6. Danby S.J., Fler M., Davidson C., Hatzigianni M. (eds.). Digital Childhoods: Technologies and Children's Everyday Lives. Springer, 2018. Vol. 22. 1287 p.
7. Harald A Euler. The Psychology of Family
file:///C:/Users/%D0%91%D0%B5%D0%B7%20%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8F/Downloads/The_Psychology_of_Families.pdf
8. John W. Thoburn and Thomas L. Sexton. Family Psychology Theory, Research, and Practice. PRAEGER: Santa Barbara, California – Denver, Colorado, 2016.
https://api.pageplace.de/preview/DT0200.9781220830730_A26567137/preview-9781220830730_A26567137.pdf
9. The Oxford Handbook of Evolutionary Family Psychology/ Edited by Catherine A. Salmon Todd K. Shackelford. Oxford University Press.
<file:///C:/Users/%D0%91%D0%B5%D0%B7%20%D0%BF%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8F/Downloads/Salmon-revisedproofs.pdf>
10. Top 15 Family Psychology Books for Transformative Parenting. <https://sobrief.com/lists/top-15-family-psychology-books-for-transformative-parenting>

2.3. Інтернет ресурси:

<https://netphilosofia.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/09/unit-2.pdf>
<https://glb-veselka.dytsadok.org.ua/testopituvalnik-batkivske-stavlennya-17-22-56-01-07-2021/>
<https://studfile.net/preview/8212657/>
<https://studfile.net/preview/8212655/>

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)**Заочна форма****5.1 Лекційні заняття**

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на самостіну роботу)
Лекція 1	Тема 1.1. СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура. Специфіка сім'ї як соціальнопсихологічного феномену. Психологічний аналіз функцій сім'ї. Типологія сімей. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї. Психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 1. Розкрийте відмінності сім'ї від інших малих соціальних груп. 2. Визначте основні функції сім'ї. 3. Охарактеризуйте тенденції розвитку сучасної сім'ї.
Лекція 2	Тема 1.3. СІМ'Я ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ Роль сім'ї в соціалізації дитини. Особливості соціалізації дитини в сім'ї. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Особливості стилів сімейного виховання. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання і особливостей становлення особистості дитини. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 1. Поясніть роль сім'ї у становленні особистості дитини. 2. Розкрийте психологічні механізми впливу батьків на дітей. 3. Проаналізуйте відомі вам стилі сімейного виховання.
Лекція 3	Тема 1.4. СПІЛКУВАННЯ В СІМ'Ї Різноманіття подружнього спілкування. Типові прояви та базові закономірності подружнього спілкування. Ризики та загрози для подружнього спілкування. Особливості вербального і невербального спілкування в сім'ї. Характеристика дитячо-батьківського спілкування. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 1. У чому полягає сутність інтимно-особистісного, або довірливого, спілкування? 2. Сформулюйте диференціальні характеристики психології чоловіків і жінок, які визначають сприятливий сімейний психологічний клімат. 3. Визначте результативні поведінкові стратегії в сімейному спілкуванні. Тема 1.5. СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ Сімейні конфлікти та їх характеристика. Види сімейних конфліктів. Мотивація сімейних конфліктів та їх причини. Моделі поведінки в сімейних конфліктах.

	Конфлікти батьків і дітей. Неблагополучні сім'ї. Процеси дестабілізації та розпаду родинно-шлюбних стосунків. Ревнощі та сімейна зрада. Профілактика та подолання конфліктів між подружжям. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 1. Дайте визначення поняттю "сімейний конфлікт". 2. Опишіть види сімейних конфліктів. 3. Охарактеризуйте моделі поведінки у сімейних конфліктах.
Лекція 4	Тема 2.1. ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СІМ'Ї Мета і завдання діагностики сім'ї. Підходи у психодіагностиці сім'ї. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 1. Визначте цілі і завдання психологічної діагностики сім'ї. 2. Охарактеризуйте підходи до психологічної діагностики сім'ї 3. Поясніть, якими методами і методиками можна визначити рівень подружньої сумісності?
Лекція 5	Тема 2.2. ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ Відмітні риси психологічного консультування і психотерапії. Принципи психологічного консультування сім'ї. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Доцільність застосування сімейної психотерапії. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії на основі різних підходів. Завдання на самостіну роботу: Дати письмові відповіді на запитання: Розкрийте цілі і завдання психологічної допомоги сім'ї. 1. Поясніть, у чому полягають подібність і розбіжності процесів психологічного консультування і психотерапії сім'ї. 2. Дайте характеристику принципів сімейного психологічного консультування.

5.2. Семінарські (практичні) заняття

Цикл семінарських (практичних) занять уможливило вирішення таких основних завдань:

- поглиблення розуміння здобувачами вищої освіти теоретичного матеріалу;
- розвиток у них вмінь формулювати самостійні судження, відстоювати власні погляди, аргументуючи їх на основі наукових фактів;
- формування умінь та навичок самостійної роботи з підготовки до безпосередньої участі в семінарі-обговоренні.

№ з/п	Назва теми семінарського (практичного) заняття та перелік основних питань (питання для поточного контролю та завдання на самостіну роботу)
Семінар 1	Тема 1.4. СПІЛКУВАННЯ В СІМ'Ї <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання здобувачів освіти щодо особливостей вербальних і невербальних комунікацій між членами сім'ї. Питання для обговорення: Різноманіття подружнього спілкування.

	Типові прояви та базові закономірності подружнього спілкування. Ризики та загрози для подружнього спілкування. Особливості вербального і невербального спілкування в сім'ї. Характеристика дитячо-батьківського спілкування. Завдання на самостійну роботу: 1. Поясніть, яке смислове призначення невербальних засобів для розвитку вмінь спілкуватися? 2. Сформулюйте переваги і недоліки маніпулятивного спілкування у сімейних взаєминах. 3. Прокоментуйте значущість експресії для сімейного спілкування Тема 1.5. СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання здобувачів щодо причин виникнення конфліктів й агресивної поведінки в сім'ї, а також шляхів подолання конфліктів між подружжям. Питання для обговорення: Сімейні конфлікти та їх характеристика. Види сімейних конфліктів. Мотивація сімейних конфліктів та їх причини. Моделі поведінки в сімейних конфліктах. Конфлікти батьків і дітей. Неблагополучні сім'ї. Процеси дестабілізації та розпаду родинно-шлюбних стосунків. Ревнощі та сімейна зрада. Завдання на самостійну роботу: 1. Проаналізуйте динаміку сімейного конфлікту. 2. Наведіть приклади фізичної і вербальної агресії у конфліктах батьків і дітей. 3. Охарактеризуйте поняття ревнощів . 4. Які форми агресії ви вважаєте небезпечними для подружніх взаємин?
Семінар 2	Тема 2.1. ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СІМ'Ї <i>Мета:</i> систематизувати та закріпити знання здобувачів освіти щодо мети, завдань, методів і особливостей психодіагностичного вивчення сім'ї. Питання для обговорення: Мета і завдання діагностики сім'ї. Підходи у психодіагностиці сім'ї. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального підходу. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі системного підходу. Завдання на самостійну роботу: 1. Поясніть, за допомогою яких відомих вам методик можна визначити особливості взаємин у сім'ї. 2. Прокоментуйте методики що застосовуються для психодіагностики стилів сімейного виховання. 3. Порівняйте особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і сімейного підходів. 4. Які методи психодіагностики сім'ї як системи ви вважаєте найдоцільнішими?

6. Самостійна робота здобувача освіти

Здобувачі вищої освіти самостійно опрацьовують питання за всіма темами в теоретичному або практичному аспекті. Самостійна робота з навчальної дисципліни «Психологія сім'ї» включає:

- поглиблене вивчення літератури на задану тему та пошук додаткової інформації;
- проведення досліджень за методиками, з якими знайомилися на практичних заняттях.

У процесі самостійної роботи здобувачі вищої освіти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- конспектування літературних джерел;
- роботи з довідковою літературою.

Види самостійної роботи здобувача освіти:

- самостійне опрацювання тем – 66 год;
- підготовка до аудиторних занять – 4 год;
- підготовку до заліку – 6 год.

Загалом – 76 год.

№	Теми для самостійного опрацювання
1	Тема 1.1. СІМ'Я ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН Соціально-психологічна сутність сім'ї та її структура. Специфіка сім'ї як соціальнопсихологічного феномену. Психологічний аналіз функцій сім'ї. Типологія сімей. Основні тенденції розвитку сучасної сім'ї. Психологічні особливості етапів життєдіяльності сім'ї. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 4. Розкрийте відмінності сім'ї від інших малих соціальних груп. 5. Визначте основні функції сім'ї. 6. Охарактеризуйте тенденції розвитку сучасної сім'ї.
2	Тема 1.2. ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ ШЛЮБУ І СІМ'Ї Проблеми стабільного шлюбу і сім'ї. Співвідношення понять «шлюб» і «сім'я». Фактори стабільності шлюбу і сім'ї. Роль подружньої сумісності в підтримці стабільності шлюбу. Сутність поняття «психологічне здоров'я сім'ї». Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 1. Поясніть, як співвідносяться поняття "шлюб" і "сім'я", "любов" і "шлюб". 2. Які фактори, на вашу думку, зумовлюють стабільність шлюбу і сім'ї? 3. Охарактеризуйте компоненти готовності до шлюбу і сімейного життя.
3	Тема 1.3. СІМ'Я ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ Роль сім'ї в соціалізації дитини. Особливості соціалізації дитини в сім'ї. Психологічні механізми соціалізації, за допомогою яких батьки впливають на дітей. Особливості стилів сімейного виховання. Взаємозв'язок стилів сімейного виховання і особливостей становлення особистості дитини. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 4. Поясніть роль сім'ї у становленні особистості дитини. 5. Розкрийте психологічні механізми впливу батьків на дітей. 6. Проаналізуйте відомі вам стилі сімейного виховання.

4	Тема 1.4. СПІЛКУВАННЯ В СІМ'Ї Різноманіття подружнього спілкування. Типові прояви та базові закономірності подружнього спілкування. Ризики та загрози для подружнього спілкування. Особливості вербального і невербального спілкування в сім'ї. Характеристика дитячо-батьківського спілкування. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 4. У чому полягає сутність інтимно-особистісного, або довірливого, спілкування? 5. Сформулюйте диференціальні характеристики психології чоловіків і жінок, які визначають сприятливий сімейний психологічний клімат. 6. Визначте результативні поведінкові стратегії в сімейному спілкуванні.
5	Тема 1.5. СІМЕЙНІ КОНФЛІКТИ Сімейні конфлікти та їх характеристика. Види сімейних конфліктів. Мотивація сімейних. Характеристика конфліктів та їх причини. Моделі поведінки в сімейних конфліктах. Конфлікти батьків і дітей. Неблагополучні сім'ї. Процеси дестабілізації та розпаду родинно-шлюбних стосунків. Ревнощі та сімейна зрада. Профілактика та подолання конфліктів між подружжям. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 4. Дайте визначення поняттю "сімейний конфлікт". 5. Опишіть види сімейних конфліктів. 6. Охарактеризуйте моделі поведінки у сімейних конфліктах.
6	Тема 2.1. ПСИХОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА СІМ'Ї Мета і завдання діагностики сім'ї. Підходи у психодіагностиці сім'ї. Методи психодіагностичного вивчення сім'ї. Параметри діагностики подружніх стосунків і відповідні методики. Особливості психологічної діагностики сім'ї з проблемною дитиною. Особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і системного підходів. Завдання на самостіну роботу: Дати відповіді на запитання: 4. Визначте цілі і завдання психологічної діагностики сім'ї. 5. Охарактеризуйте підходи до психологічної діагностики сім'ї 6. Поясніть, якими методами і методиками можна визначити рівень подружньої сумісності?
7	Тема 2.2. ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ СІМЕЙНИХ СТОСУНКІВ Відмітні риси психологічного консультування і психотерапії. Принципи психологічного консультування сім'ї. Механізми психологічної корекції сімейних стосунків. Особливості використання методів і прийомів сімейного консультування. Доцільність застосування сімейної психотерапії. Принципи і стадії процесу сімейної психотерапії на основі різних підходів. Завдання на самостіну роботу: Дати письмові відповіді на запитання: Розкрийте цілі і завдання психологічної допомоги сім'ї. 3. Поясніть, у чому полягають подібність і розбіжності процесів психологічного консультування і психотерапії сім'ї. 4. Дайте характеристику принципів сімейного психологічного консультування.

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

При викладанні дисципліни семестровий рейтинг здобувача освіти формують: робота на семінарських (практичних) заняттях, вчасні виконання і здача домашньої контрольної роботи. Штрафних балів з дисципліни не передбачається.

Відвідуваність і виконання завдань

Здобувачам освіти важливо відвідувати лекції, оскільки на них висвітлюватиметься систематизований навчальний матеріал в обсязі, достатньому для опанування ними навчальної дисципліни, що надасть їм змогу краще підготуватись до семінарських (практичних) занять і в цілому опанувати дану дисципліну. Відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь здобувача освіти на семінарських (практичних) заняттях є обов'язковою. Пропуск семінарського (практичного) заняття не надає йому/їй можливість отримати бали у семестровий рейтинг. Разом з тим, здобувач освіти, який пропустив семінарські заняття з поважної причини і має необхідний документ, що підтверджує його відсутність (наприклад, довідку від лікаря), може здати підготовлену доповідь викладачу під час консультацій або під час перерви у навчальному занятті й отримати не більше половини максимального вагомого балу, який передбачений за участь в семінарському (практичному) занятті. Графік консультацій, доступний на сайті кафедри психології і педагогіки, але викладач сам призначає здобувачам освіти час консультації в індивідуальному порядку.

Теми і завдання для семінарських (практичних) занять передбачені робочою програмою дисципліни, яка є доступною з особистого кабінету здобувача освіти в системі «Кампус», гугл класі або на сайті кафедри психології і педагогіки.

На лекціях та семінарських (практичних) заняттях допускається використання ноутбуків, смартфонів, але лише для цілей, пов'язаних з навчанням. Бажано, щоб на семінарському (практичному) занятті здобувач освіти використовував підготовлені ним письмові нотатки з питань заняття.

Форми роботи

На лекціях висвітлюється зміст тем навчальної дисципліни «Психологія сім'ї». Під час проведення лекцій застосовуються пояснювально-ілюстративний і проблемний **методи** викладення навчального матеріалу. Тематика лекцій наведена у робочій програмі дисципліни.

На семінарських (практичних) заняттях здобувачі освіти поглиблюють і розширюють знання з наукового розуміння основ психології сім'ї. При цьому використовуються такі **методи**, як виступ-презентація, виступ-інформування за темою семінарського(практичного) заняття, активне слухання, обговорення питань семінару в малих групах, груповий аналіз дотичних конкретних ситуацій, резюмування. Тематика семінарських (практичних) занять наведена у робочій програмі дисципліни.

Готуючись до семінарських (практичних) занять, здобувач вищої освіти має чітко усвідомлювати зміст питань, дати розгорнуту відповідь на них. Під час семінарських (практичних) занять викладач резюмує сильні і слабкі місця у доповідях здобувачів вищої освіти, вказує на помилки, якщо такі є, дає відповіді на додаткові питання здобувачів вищої освіти з теми семінарського (практичного) заняття.

Комп'ютерне забезпечення. При підготовці до занять, здобувачі вищої освіти користуються комп'ютерами для таких видів роботи: оформлення доповідей; пошуку інформації з мережі Internet; безпосередньо на семінарських (практичних) заняттях – для демонстрації презентацій; виконання гугл-тестів.

Організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти: опрацювання лекційного матеріалу та робота з додатковою літературою. Підготовка до семінарських (практичних) занять: самостійне опрацювання додаткової літератури до тем лекційного курсу; самостійне опрацювання питань для підготовки до занять (самоконтроль засвоєння змісту лекційного курсу; пошук додаткових джерел інформації по темі семінарського (практичного) заняття в бібліотеках та в мережі Internet.

Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачем та здобувачами вищої освіти, забезпечення управління їхньою навчальною мотивацією. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується викладачем для коригування методів і засобів навчання, а також здобувачами вищої освіти для планування самостійної роботи.

Форми поточного контролю: усне опитування, виступ здобувача вищої освіти із доповіддю або повідомленням, участь у обговоренні конкретних ситуацій, вирішення практичних завдань. Відповіді здобувача вищої освіти мають свідчити про самостійність виконання ним домашньої контрольної роботи та відсутність ознак повторюваності та плагіату, тобто відповідати вимогам доброчесності.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 22 до основних видів академічної відповідальності здобувачів вищої освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагіату <https://rb.gv/agihij>, а також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>.

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки здобувачів вищої освіти і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-120a1.pdf

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

PCO з навчальної дисципліни «Психологія сім'ї», семестровий контроль з якої передбачений у вигляді заліку, розроблений за типом PCO-1 і складається з балів, які здобувач освіти отримує за:

- 1) роботу на семінарських (практичних) заняттях;
- 2) виконання модульної контрольної роботи.

Поточний контроль: опитування за темою семінарського (практичного) заняття.

Семестровий контроль: **залік**.

Оцінювання та контрольні заходи

Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти проводиться на основі рейтингової системи відповідно ПОЛОЖЕННЯ про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologennia_RSO_2022.pdf.

Викладач оцінює роботу здобувача освіти на кожному семінарському (практичному) занятті. Здобувачі вищої освіти заочної форми навчання виконують також **модульну контрольну роботу (МКР)**, яка складається з 2-х теоретичних питань, що відображають зміст всієї дисципліни, та одного практичного завдання.

Конкретна підсумкова кількість балів за роботу здобувача вищої освіти протягом семестру виставляється викладачем під час заліку.

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання з дисципліни «Психологія сім'ї» представлені у **Додатку 1**.

Здобувач освіти може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення здобувача освіти з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом.

Умови допуску до семестрового контролю:

Зарахування усіх документів, які передбачає даний силабус.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)**Рекомендації здобувачам освіти**

Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи здобувачів вищої освіти з навчальним матеріалом протягом навчального семестру.

Вивчення дисципліни проводиться згідно існуючої методики організації навчального процесу у закладах вищої освіти, що передбачає питому вагу самостійної роботи здобувачів освіти.

Вибір форм і методів самостійної роботи, питань, що виносяться на самостійне вивчення, а також навчальних завдань здійснюється викладачем в залежності від конкретних умов навчання, запитів здобувачів освіти, змісту і методики організації семінарських (практичних) занять.

Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій (за наявності умов в аудиторії). Працюючи на лекції здобувач освіти варто конспектувати основні поняття, ознаки, класифікації, визначення, стереотипи, про які розповідатиме викладач. Якщо здобувач освіти буде уважно слухати, фіксувати відповідний матеріал, потім прочитає цей текст і спиратиметься на нього при підготовці до семінарського (практичного) заняття, то обсяг засвоєного ним навчального матеріалу і глибина його розуміння збільшуватимуться в рази.

Головними завданнями семінарських (практичних) занять є розвиток у здобувачів освіти умінь працювати з науковою та навчальною психолого-педагогічною літературою, готувати доповіді, формулювати та відстоювати власну позицію, брати активну участь у тематичній дискусії. Готуючись до (практичного) заняття здобувач освіти має обов'язково опрацювати лекційний матеріал певної теми, бажано ознайомитись з додатковими ресурсами в мережі. При виникненні питань, виявленні незрозумілих положень необхідно обов'язково обговорити їх з викладачем. На семінарському (практичному) занятті навіть добре підготовлений здобувач освіти не повинен залишатись пасивним спостерігачем, а активно включатись у обговорення питання. Якщо ж здобувач освіти не ознайомився з навчальним матеріалом, йому варто уважніше слухати доповідачів, і завдяки отриманій інформації намагатись компенсувати недоліки підготовки до заняття. Не слід відмовлятися від відповіді на питання викладача. Навіть якщо здобувач освіти не знає відповіді, доцільно спробувати відповісти, висловити свою думку, виходячи з власних знань, досвіду, логіки запитання тощо. При цьому не треба боятися помилитися – одним із важливих завдань вивчення гуманітарних дисциплін є вироблення вміння логічно мислити і відповідно висловлювати власні думки.

Однак, варто пам'ятати, що незнання матеріалу дисципліни є суттєвим недоліком роботи здобувача освіти і буде негативно впливати на його загальний рейтинг. Відповідальне ставлення до підготовки на кожне семінарське (практичне) заняття дає змогу не лише правильно засвоїти навчальний матеріал, але й зекономити зусилля при підготовці до заліку.

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором кафедри психології та педагогіки, к. психол. н., доцентом

Винославською Оленою Василівною

Ухвалено на засіданні кафедри психології та педагогіки (протокол № 14 від 14.05.2025 р.)

Погоджено Методичною комісією ФСП (протокол № 4 від 24.06.2025 р.)

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

(для здобувачів вищої освіти денної форми)

Рейтинг здобувача освіти з дисципліни складається з балів, що він отримує за:

1. Результати роботи на семінарських (практичних) заняттях;
2. Якість виконання модульної контрольної роботи.
3. Залік

Система рейтингових (вагових) балів та критерії оцінювання

1. Робота здобувача освіти на семінарських (практичних) заняттях

Ваговий бал – **25**. Максимальна кількість балів за роботу на семінарських (практичних) заняттях дорівнює:

$$25 \text{ балів} \times 2 \text{ сем.} = 50 \text{ балів}$$

Результат роботи здобувача освіти на семінарських (практичних) заняттях оцінюється за двома показниками: а) виступ на занятті; б) участь в обговоренні та доповненні.

а) виступ на семінарському (практичному) занятті

Ваговий бал – **20**. Максимальна кількість балів на всіх семінарських (практичних) заняттях дорівнює:

$$20 \text{ балів} \times 2 \text{ сем.} = 40 \text{ балів}$$

Критерії оцінювання:

- 18-20 – ґрунтовна відповідь, відображення власної позиції;
- 14-17 – відповідь правильна, але потребує деяких уточнень;
- 10-13 – відповідь неповна, потребує певних доповнень;

б) участь в обговоренні та доповненні

Ваговий бал – **5**. Максимальна кількість балів на всіх семінарських (практичних) заняттях дорівнює:

$$5 \text{ балів} \times 2 \text{ сем.} = 10 \text{ балів}$$

Критерії оцінювання:

- 4-5 – слухне доповнення, відображення власної позиції;
- 2-3 – активна участь в обговоренні;
- 1 – пасивна участь в обговоренні.

2. Виконання модульної контрольної роботи

Ваговий бал – **50**. Максимальна кількість балів за виконання здобувачем освіти модульної контрольної роботи складається з кількості правильних відповідей на 50 тестових завдань (ваговий бал – 1):

$$1 \text{ бал} \times 50 \text{ тестових завдань} = 50 \text{ балів}$$

Критерії оцінювання:

- 1 – правильна відповідь на тестове завдання;
- 0 – неправильна відповідь на тестове завдання.

Розрахунок шкали (R) рейтингу

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$R_c = (25 \times 2) + 50 = 100 \text{ балів}$$

Таким чином, рейтингова шкала з дисципліни складає **R = R_c = 100 балів**.

Здобувачі освіти, які набрали протягом семестру рейтинг з навчальної дисципліни менше **0,6R** зобов'язані виконувати залікову контрольну роботу.

Здобувачі освіти, які набрали протягом семестру необхідну кількість балів ($RD \geq 0,6R$) мають можливості:

а) отримати залікову оцінку (залік) так званим "автоматом" відповідно до набраного рейтингу;

б) виконувати залікову контрольну роботу з метою підвищення оцінки. При цьому попередній рейтинг здобувача освіти з дисципліни скасовується і він отримує оцінку R_3 тільки за результатами залікової контрольної роботи.

2. Залікова контрольна робота складається з трьох теоретичних питань за темами курсу (виконується лише тими здобувачами освіти, які набрали протягом семестру рейтинг з навчальної дисципліни менше **0,6R** або бажають виконувати залікову контрольну роботу з метою підвищення оцінки).

Ваговий бал – **33(34)** бали.

Критерії оцінювання I та II питання:

ґрунтовне розкриття теоретичного питання, відображення власної позиції	33
ґрунтовне розкриття теоретичного питання	30
розкриття теоретичного питання потребує доповнення	25
розкриття теоретичного питання містить багато помилок	20

Критерії оцінювання III питання:

Здійснено ґрунтовний аналіз, відображено власну позицію, наведено приклад	34
Здійснено ґрунтовний аналіз, відображено власну позицію	30
Здійснено правильний аналіз без відображення власної позиції	25
Здійснено поверхневий аналіз ситуації	20

Максимальна кількість балів за виконання залікової контрольної роботи дорівнює:

$$R_3 = 33 + 33 + 34 = 100 \text{ балів}$$

Приклади завдань на залікову контрольну роботу:

Варіант № 1

1. Визначте основні функції сім'ї.
2. Розкрийте психологічні механізми впливу батьків на дітей.
3. Поясніть, якими методами і методиками можна визначити рівень подружньої сумісності.

Варіант № 2

1. Які, на вашу думку, фактори зумовлюють стабільність шлюбу і сім'ї.
2. Визначте результативні поведінкові стратегії в сімейному спілкуванні.
3. Охарактеризуйте методики психодіагностики стилів сімейного виховання.

Для отримання здобувачем освіти відповідних оцінок (**ECTS** та традиційних) за результатами роботи в семестрі його рейтингова оцінка **RD** переводиться згідно з таблицею:

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
92-85	Дуже добре
82-75	Добре
72-65	Задовільно
62-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Орієнтовний перелік питань до залікової контрольної роботи

1. У чому полягають відмінності сім'ї від інших малих соціальних груп?
2. Які соціально-психологічні характеристики є спільними для сім'ї та інших малих соціальних груп?
3. Визначте основні функції сім'ї.
4. Чи існує, на вашу думку, провідна функція сім'ї? Відповідь обґрунтуйте.
5. Розкрийте соціально-психологічні особливості структури сім'ї.
6. Поясніть, які типи родин виділяють: а) за демографічною ознакою; б) за розподілом ролей.
7. Висвітліть тенденції розвитку сучасної сім'ї.
8. Чи можна стверджувати, що сучасна сім'я перебуває у кризовому стані?
9. Охарактеризуйте психологічні проблеми кожної фази циклу сімейного життя.
10. Як співвідносяться поняття "шлюб" і "сім'я", "любов" і "шлюб"?
11. Чи завжди стійкий шлюб є успішним?
12. Як мотивація шлюбно-сімейних стосунків впливає на задоволеність шлюбом?
13. Які фактори зумовлюють стабільність шлюбу і сім'ї?
14. Поясніть основні причини розірвання шлюбу.
15. Охарактеризуйте рівні подружньої сумісності.
16. Чи означає низький рівень подружньої сумісності приреченість шлюбу на невдачу?
17. Що означає термін "психологічне здоров'я сім'ї"?
18. Сформулюйте компоненти готовності до шлюбу і сімейного життя.
19. Визначте складові етико-психологічної готовності до шлюбу.
20. Розкрийте роль сім'ї у становленні особистості дитини.
21. Висвітліть психологічні механізми впливу батьків на дітей. Наведіть приклади.
22. Чи можна, на вашу думку, вивести з особистісних характеристик батьків чи методів їхнього виховання конкретні властивості особистості дитини? Відповідь обґрунтуйте.
23. Поясніть які характеристики ставлення батьків до дитини і відповідної поведінки відбито в понятті "стиль сімейного виховання"?
24. Проаналізуйте відомі вам стилі сімейного виховання. Який зі стилів є найоптимальнішим для розвитку особистості дитини?
25. Причини неадекватного ставлення батьків до дитини. Наведіть приклади.
26. Як особистісні проблеми батьків зумовлюють проблеми у стосунках з дітьми?
27. Розкрийте причини жорсткого поводження з дитиною в сім'ї.
28. Як неадекватне ставлення до дитини спричиняє відхилення в її психічному й особистісному розвитку?
29. Які психологічні умови можуть забезпечувати оптимізацію стосунків батьків з дітьми, розвиток особистості дитини?
30. Сформулюйте ознаки «проникливої людини».
31. Поясніть, у чому полягає сутність інтимно-особистісного, або довірливого, спілкування.
32. Прокоментуйте смислове призначення невербальних засобів для розвитку вмінь спілкуватися.
33. Сформулюйте диференціальні характеристики психології чоловіків і жінок, які визначають сприятливий сімейний психологічний клімат.
34. Наскільки, на вашу думку, аргументованими у «психології сім'ї» є концепції «ритмів кохання»?
35. Розкрийте базові настанови феномена «мистецтво спілкування».
36. Сформулюйте переваги і недоліки маніпулятивного спілкування у сімейних взаєминах.
37. Визначте результативні поведінкові стратегії в сімейному спілкуванні.
38. Прокоментуйте значущість експресії для сімейного спілкування.
39. Сформулюйте базові настанови спілкування в соціальній системі «батьки – діти».
40. Дайте визначення поняттю «сімейний конфлікт».
41. Прокоментуйте види сімейних конфліктів.
42. Опишіть динаміку сімейного конфлікту.
43. Охарактеризуйте моделі поведінки у сімейних конфліктах.
44. Проаналізуйте основні сімейні стресори.

45. Дайте характеристику неблагополучним сім'ям.
46. Охарактеризуйте поняття ревнощів.
47. Опишіть мотиви сімейних зрад.
48. Сформулюйте цілі і завдання психологічної діагностики сім'ї.
49. Розкрийте підходи до психологічної діагностики сім'ї.
50. Якими методами і методиками можна визначити рівень подружньої сумісності?
51. Опишіть методики, за допомогою яких можна визначити особливості взаємин у сім'ї.
52. Дайте характеристику методик психодіагностики стилів сімейного виховання.
53. Порівняйте особливості психологічної діагностики сім'ї на основі індивідуального і сімейного підходів.
54. Визначте найдоцільніші, на вашу думку, методи психодіагностики сім'ї як системи.
55. Сформулюйте цілі і завдання психологічної допомоги сім'ї.
56. Пясніть подібність і розбіжності процесів психологічного консультування і психотерапії сім'ї.
57. Розкрийте принципи сімейного психологічного консультування.
58. Охарактеризуйте методи і прийоми психологічного консультування сім'ї. У чому полягає їхня специфіка порівняно з методом психологічного консультування з інших проблем?
59. Висвітліть етапи психологічного консультування сім'ї за характером і тривалістю консультації.
60. Проаналізуйте підходи до здійснення сімейної психотерапії.
61. Сформулюйте принципи сімейної психотерапії.
62. Якою, на вашу думку, є кінцева мета сімейного психотерапевтичного процесу?
63. В чому полягають особливості надання психологічної допомоги сім'ї, де є діти різного віку?
64. Поясніть психологічні наслідки розлучень батьків для дітей різного віку.
65. Розкрийте стратегію і тактику психологічної допомоги членам сім'ї важкохворого.
66. Охарактеризуйте особливості психологічної допомоги вмираючим членам сім'ї.